

HJORT

Olje- og energidepartementet
v/Tollef Taksdal
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo

Sendt per e-post til postmottak@oed.dep.no

Vår referanse:
M 3651954.1

Deres referanse:
16/1174

Ansvarlig advokat:
Kristin Bjella

Oslo, 16. juni 2022

KONKRETISERING AV UTREDNINGSPROGRAM

Vi viser til brev fra Fosen Vind DA og Roan Vind DA (heretter Selskapene) 31.01.2022 med forslag til utredningsprogram som grunnlag for departementets gjennomgang av konsesjoner for utbygging og drift av Storheia og Roan vindkraftverk. I e-post 26.05.2022 til selskapene og siidaenes advokater uttaler departementet at de gjerne imøteser forslag til nærmere konkretisering av et slikt program.

Selskapene har informert siidaene om at de vil sende departementet et slikt forslag før sommerferien.

I Fosen-saken kom Høyesterett¹ til at bevisene, slik det var lagt frem for retten, tilsa at utbyggingen ville true eksistensgrunnlaget for reindriften «på lengre sikt» (avsnitt 136), og at det «uten tilfredsstillende avbøtende tiltak» derfor ville foreligge en krenkelse av SP art. 27 (avsnitt 144).

På bakgrunn av Høyesteretts dom må departementet ta stilling til konsesjonsspørsmålet på ny. Ved vurderingen av dette kan ikke departementet begrense faktagrunnlaget til det som ble lagt fram for domstolene. Domstolene tar stilling til tvister med basis i det faktiske bevisgrunnlaget partene har lagt fram for retten. Forvaltningen er forpliktet etter forvaltningsloven til å foreta en ny og selvstendig vurdering av konsesjonene, herunder en vurdering av om det er mulig å finne tiltak som kan forhindre et brudd på SP art. 27. En slik vurdering må foretas på et grunnlag som tilfredsstillende energilovens og forvaltningslovens krav til forsvarlig saksbehandling slik saken står i dag, jf. sistnevnte lovs § 17, i tillegg til å hensynta menneskerettslovens krav.

Høyesteretts dom bygger på lagmannsrettens bevisvurdering og legger denne til grunn, men Høyesterett gir flere steder i dommen uttrykk for at de ikke har blitt forelagt bevis som gir grunnlag for å fravike lagmannsrettens bevisvurdering. Dette har betydning for behovet for videre utredninger og det programmet departementet skal fastsette. Vi har foretatt en gjennomgang av overskjønnet og Høyesteretts dom for å belyse dette nærmere. Denne gjennomgangen er inntatt i vedlegg 2 til brevet her.

Det er uheldig for alle parter at det går tid før saken avklares, og selskapene mener det er viktig at arbeidet med å klarlegge grunnlaget for OEDs beslutning kommer raskt i gang. Selskapene vil selvsagt arbeide for å søke en best mulig dialog med reindriften parallelt med dette, i håp om å kunne finne

fram til felles forståelse av ulike forhold. Vi legger til grunn at dette også ville kunne lette utredningsprosessen, eventuelt gjøre nærmere undersøkelser unødvendig før OED fatter endelige vedtak.

Selskapenes forslag til et konkretisert program er tatt inn i vedlegg 1 til brevet her. Her skal vi bare kort gjengi hovedpunktene i forslaget:

Selskapenes forslag er at utredningsprosessen gjennomføres trinnvis. Trinn 1 bør prioriteres høyt og om mulig igangsettes før sommerferien, slik at barmarksesongen i 2022 kan benyttes.

Trinn 1 Kartlegging av totalt beitegrunnlag – Beitekartlegging med beregning av føreheter

Det bør foretas en beitekartlegging som dekker alle relevante vegetasjonstyper, og som også omfatter arealer som i dag ikke benyttes på grunn av vanskelig tilgjengelighet eller andre forhold, se også Vedlegg 1 punkt 2. Første steg bør være kartlegging ved bruk av satellittbilder og kartdata, som bør igangsettes snarest. Dette suppleres så med beitekartlegging i felt.

Trinn 2 Sammenstilling av eksisterende kunnskapsgrunnlag og forskning

Det bør utarbeides en tematisk oppsummering av det framlagte materiale om vindkraft og reindrift på Fosen i Fosen-saken. Det bør videre utarbeides en sammenstilling av eksisterende generell forskning om på hvordan generell utbygging og menneskelig aktivitet påvirker rein, både villrein og tamrein, samt annen relevant forskning på sør-samenes kulturutøvelse.

Trinn 3 Videre utredninger og forsøk

- Vurdering av muligheten for tilleggsbeiter i kombinasjon med tilgjengeliggjøring av låste beiter.
- Reindrifsfaglig utredning i samråd med reindriftsutøverne i Sør-Fosen sijte og Nord-Fosen siida.
- Vurdering av minimumsbeite, dvs. en redegjørelse for hvilket beite som utgjør minimumsbeite i reindriftsområdet.
- Unnvikelse, mulig tilvenning og tilpasning, herunder vurdering av tapt beiteareal, dvs. hvor store beitearealer som må anses tapt som følge av vindparkene, med basis i utredningene foretatt i trinn 1, og mulig åpning av nye beitearealer. Forsøk på tilvenning.
- Kartlegging og vurdering av næringsgrunnlaget: En vurdering av hvilke innsatsfaktorer som er nødvendig for den aktuelle reindriften i området, i personell, utstyr osv., for å opprettholde dagens reintall, og hva en reduksjon av reintall vil bety for tilsvarende reduksjon av inntekter og kostnader.

Trinn 4 Vurdering av mulige avbøtende og kompenserende tiltak

Med basis i vurderingene i forrige trinn må det foretas vurderinger av mulige tiltak med sikte på å opprettholde reindrift og reintall mest mulig som i dag på Fosen, herunder

- Tiltak for å tilrettelegge for bruk av andre beiteområder

- Tilleggsfôring i kriseår med låste beiter, innhenting av erfaring fra andre reinbeitedistrikter og faglige perspektiver på tilleggsgfring
- Kartlegging av_hvordan den sør-samiske kulturutøvelsen best kan bli ivaretatt, også ut over tilrettelegging for reindriftsnæringen, og i tråd med SP art. 27.

Som nevnt over, vil Fosen Vind/Roan Vind parallelt med gjennomføring av utredningene arbeide for å ha en god dialog med siidaene, både med sikte på å ivareta deres løpende behov for driften, og for om mulig å søke minnelige ordninger, som også kan lette utredningsprosessen.

Med vennlig hilsen

Advokatfirmaet Hjort DA

Jar Kristin Bjella
Partner/Advokat (H)
kbj@hjort.no

Vedlegg 1: Forslag til utredningsprogram – nærmere konkretisering fra Roan Vind DA og Fosen Vind DA

Vedlegg 2: Utredningsbehov etter Høyesteretts dom i Fosen-saken

Kopi pr. e-post til:

- Advokat Andreas Brnner og Eirik Brnner
- Advokat Jon-Andreas Lange
- Advokat Knut Hurum

VEDLEGG 1 TIL BREV TIL OED 16. JUNI 2022

FORSLAG TIL UTREDNINGSPROGRAM – NÆRMERE KONKRETISERING

16. juni 2022

1 INNLEDNING

I det følgende redegjøres for Fosen Vind og Roan Vinds forslag til et konkretisert utredningsprogram.

Selskapene understreker at det er viktig å komme raskt i gang med oppdatering av kunnskapsgrunnlaget, og så langt mulig få utnyttet barmarksesongen i 2022. Det foreslås at prosessen gjennomføres trinnvis. Trinn 1 bør prioriteres høyt og om mulig igangsettes før sommerferien, slik at man ikke går glipp av barmarksesongen i 2022, noe som kan medføre unødvendige forsinkelser.

2 FORSLAG TIL KONKRETISERING AV UTREDNINGSPROGRAM

2.1 Trinn 1: Totalt beitegrunnlag – Beitekartlegging med beregning av fôrenheter

Beitekartlegging som dekker alle relevante vegetasjonstyper. Denne kartleggingen vil være basis for videre vurderinger i saken. Kartleggingen må kombineres med informasjon om forhold som påvirker reinens tilgang til beiteressursen, og skal omfatte hele reinbeitedistriktet, også arealer som i dag ikke benyttes på grunn av vanskelig tilgjengelighet eller andre forhold. I beitekartleggingen estimeres prosentvis forekomst av ulike typer av fôrplanter innenfor observasjonsrutene, i tillegg bør det gjennomføres «høsteruter» i ulike høydelag og vegetasjonstyper for å bestemme mengde av fôrplanter i tillegg til den prosentvise andel av disse. Hensikten med kartleggingen er å gi kunnskap om hva som er det totalt tilgjengelige og mulig potensielle beitearealet i reinbeitedistriktet, for ulike årstider, og kartleggingen skal være begrenset til dette. Dette vil være grunnlaget for en senere vurdering av både hvor store beitearealer som er tapt som følge av utbygging og hvilket potensiale det er i området for å åpne eller tilrettelegge for alternative og nye områder. Kartleggingen kan gjennomføres i to trinn, se a og b under.

- a) Innebærer bruk av data fra satellittbilder med tilstrekkelig detaljrikdom til at de kan omtolkes til vegetasjonstyper i landskapet. Kartdata analyseres med beregning av prosentvis forekomst av de ulike beitetypene innenfor utvalgte areal. Vegetasjonstyper kan analyseres i relasjon til høyde over havet og nærhet til havet mm. Det beskrives hva som er reinens sammensatte næringsgrunnlag i ulike årstider, og hvordan tilgangen på ulike typer beite er til ulike årstider. Dette arbeidet bør igangsettes snarest og om mulig ferdigstilles tidlig høst 2022.
- b) Kartgrunnlaget som omtalt i a) suppleres med beitekartlegging i felt og eventuelt utfyllende informasjon fra reindriften. Beitekartlegging for hele feltet vil være tidkrevende. Vi foreslår at dette arbeidet deles opp og at det utpekes noen sentrale områder som kan vurderes i høst, og slik at resterende mulige områder kartlegges i felt i neste barmarksesong.
- c) I kartleggingen av det totale reinbeitegrunnlaget for Sørgruppen bør Rissa og Leksvik undersøkes og kartlegges som beiteområder. I tillegg bør det undersøkes om det er ytterligere områder som kan benyttes, som i dag ikke er en del av reinbeitegrunnlaget, som f.eks. Rissalandet. Her må i så tilfelle spesielle hensyn tas med hensyn til relasjonen mellom grunneierne og reindriften.

- d) I denne vurderingen bør det inngå undersøkelser av om det er mulig å åpne opp eller tilrettelegge for bruk av beitearealer, som i dag ikke benyttes på grunn av vanskelig tilgjengelighet eller andre forhold. I denne sammenheng må det tas i betraktning hva som er reinens sammensatte næringsgrunnlag i ulike årstider, og hvordan tilgangen på ulike typer beite er, dvs. lav, men også andre næringskilder.

2.2 Trinn 2: Sammenstilling av eksisterende kunnskapsgrunnlag

2.2.1 Oppsummering av materiale om vindkraft og reindrift framlagt i retten

Det skal utarbeides en tematisk oppsummering av det materiale om vindkraft og reindrift på Fosen som har vært framlagt for skjønnsrett, lagmannsrett og Høyesterett. En slik oppsummering skal lette OEDs arbeid og sikre at forhold som er lagt fram for retten kommer klart fram for OED, slik at det også inngår som underlagsmateriale for OEDs vurderinger.

2.2.2 Utredning av forskningsmessig kunnskapsstatus om menneskelig aktivitet og rein

Dette innebærer en sammenstilling av eksisterende forskning på hvordan generell utbygging og menneskelig aktivitet påvirker rein, både villrein og tamrein, samt en oppdatert sammenstilling av eksisterende forskning fokusert på vindkraftverk og tamrein. Totalt fins per i dag 9 studier, hvorav 2 er publisert i 2021 etter Høyesteretts dom. Det vil også søkes etter eksisterende forskning på reindrift som en del av samenes, og særlig sør-samenes, kulturutøvelse og annen forskning på sør-samenes kulturutøvelse, som kan være relevant i sakens anledning.

2.3 Trinn 3: Videre utredninger og forsøk

2.3.1 Reindrifsfaglig utredning og reindrifas erfaringer

Det bør utarbeides en reindrifsfaglig utredning i samråd med reindrifsutøverne i Sør-Fosen sijte og Nord-Fosen siida. Utredningen skal beskrive reindriften på Fosen før utbyggingen av vindkraft startet med Roan vindkraftverk i april 2016, og etter at Storheia vindkraftverk ble satt i ordinær drift fra februar 2020. Innebærer blant annet en sammenstilling av erfaringer til i dag med aktuelle avbøtende og kompensere tiltak samt tilpasninger fra reindriften side andre steder og internt på Fosen, herunder bl.a. knyttet til åpning av flyttleier, tilgang til nye områder og bruk av tilleggsfôring, erfaringer med brøyting, autovern osv. Med hensyn til tilleggsfôring skal utredningen ta sikte på å lage en sammenstilling av ulike erfaringer med tilleggsfôring fra ulike faglige perspektiver.

2.3.2 Minimumsbeite

Det bør innhentes en redegjørelse for hvilket beite som utgjør minimumsbeite i reindrifsområdet, og i så fall hvilket beite som er slik minimumsfaktor. Det er mulig dette kan inngå i undersøkelser av beitegrunnlaget, jf. over.

2.3.3 Unnvikelse, mulig tilvenning og tilpasning

Det bør med basis i gjennomført beitegransking, jf. trinn 1, foretas ny vurdering av hvor store beitearealer som må anses tapt som følge av vindparkene. I denne vurderingen må det fremgå klart hvor stor andel av reinflokken som antas å unnvike og i hvor stor omkrets. Vurderingene må baseres på erfaringer fra andre vindparker og lignende anlegg så langt de kan anses relevante.

Det bør som ledd i dette undersøkes nærmere om det finnes undersøkelser om mulig tilvenning til vindparker og lignende anlegg.

Det bør videre igangsettes forsøk som kan gi informasjon om mulig tilvenning, ev. i kombinasjon med avbøtende tiltak som gjeting og aktiv driving av flokken.

Hva gjelder Roan bør et aktuelt tiltak være å gjete reinen inn i eller mot vindkraftverkene, og over fylkesveg 715, for gjennom observasjoner eller GPS-data å få et bedre kunnskapsgrunnlag om faktisk unnvikelse og mulig tilvenning, og slik at beiteområdene rundt Roan vindkraftverk kan tas i bruk. Dette forutsetter medvirkning fra reindriften.

2.3.4 Vurdering av grunnlaget for fortsatt reindrift

En vurdering av hvilke innsatsfaktorer som er nødvendig for den aktuelle reindriften i området, i personell, utstyr osv., for å opprettholde dagens reintall, og hva en reduksjon av reintall vil bety for tilsvarende reduksjon av inntekter, kostnader og andre elementer som er viktige for siidaenes / sør-samenes kulturutøvelse. Ettersom reindriften er avgjørende for kulturutøvelsen for sørsamene, må det i denne sammenheng tas i betraktning i hvilken grad redusert reintall vil lede til at det blir færre som kan livnære seg av reindriften i området, eller om en reduksjon av reintall kan kompenseres ved etablering av kulturbærende aktiviteter som kan bidra til å opprettholde kulturutøvelsen i kombinasjon med redusert reinhold, se også punkt 2.3.6.

2.3.5 Tilleggsfôring

Det bør med bakgrunn i utredningene over utrednes nærmere om tilleggsfôring kan være et mulig avbøtende tiltak i perioder der det er vanskelig å finne senvinterbeite (f.eks. i kriseår med låste beiter). Erfaringer fra andre reinbeitedistrikter om behov for tilvenning av fôring, hvordan fôring kan gjennomføres, kostnader og konkrete tiltak bør utrednes fra ulike faglige perspektiver (eksempelvis biologisk, beiteøkologisk og kulturelt).

Videre må det vurderes hvilket merarbeid og kostnader slike tiltak vil innebære for reindriften, og dette må ses i sammenheng med vurdering av næringsgrunnlaget, jf. over.

2.3.6 Vurdering av mulig andre avbøtende tiltak og sikring av kulturutøvelse

Basert på kunnskapsgrunnlaget som er innhentet skal det gis vurderinger og anbefalinger om tiltak med sikte på å opprettholde en reindrift og et reintall mest mulig som i dag på Fosen. Usikkerheter i kunnskapsgrunnlaget om reindrift på Fosen skal omtales, og anbefalinger gis om videre, oppfølgende undersøkelser.

Det bør også kartlegges hvilke andre kulturbærende tiltak som kan bidra til å sikre den sør-samiske kulturutøvelsen.

VEDLEGG 2 TIL BREV 16. JUNI 2022

NOTAT

Til: Fosen Vind DA og Roan Vind DA

Fra: Advokatfirmaet Hjort DA
v/ Advokat Kristin Bjella (H)

Dato: 16. juni 2022

Vår referanse: M 3651986.1

UTREDNINGSBEHOV ETTER HØYESTERETTS DOM I FOSEN-SAKEN

1 INNLEDNING

Høyesterett har i Fosen-saken (HR-2021-1975-S) kommet til at bevisgrunnlaget lagt frem for retten, tilsa at utbyggingen ville true eksistensgrunnlaget for reindriften «på lengre sikt» (avsnitt 136), og at det «uten tilfredsstillende avbøtende tiltak» derfor ville foreligge en krenkelse av SP art. 27 (avsnitt 144).

På bakgrunn av Høyesteretts dom må departementet ta stilling til konsesjonsspørsmålet på ny. Ved vurderingen av dette kan ikke departementet begrense faktagrunnlaget til det som ble lagt fram for domstolene. Domstolene tar stilling til tvister med basis i det faktiske bevisgrunnlaget partene har lagt fram for retten. Forvaltningen er forpliktet etter forvaltningsloven til å foreta en ny og selvstendig vurdering av konsesjonene, herunder en vurdering av om det er mulig å finne tiltak som kan forhindre et brudd på SP art. 27. En slik vurdering må foretas på et grunnlag som tilfredsstillende energilovens og forvaltningslovens krav til forsvarlig saksbehandling slik saken står i dag, jf. sistnevnte lovs § 17.

Høyesterett uttaler i avsnitt 92 at «lagmannsretten har hatt et godt grunnlag for sine vurderinger, og at disse på alle punkter er forsvarlige. Rettens egne observasjoner og umiddelbare forklaringer fra vitner har gitt viktige bidrag til forståelsen». Videre uttaler Høyesterett at de har «dårligere grunnlag for sin vurdering» og derfor er tilbakeholdne med å prøve lagmannsrettens bevisvurderinger. Samtidig viser Høyesterett flere steder til at det ikke er fremlagt opplysninger som gir grunnlag for å fravike lagmannsrettens vurderinger, se blant annet avsnitt 94-96. I avsnitt 97 konkluderer derfor Høyesterett med at «Samlet sett gir innvendingene fra Fosen Vind ikke grunnlag for å sette lagmannsrettens bevisvurdering til side. Jeg bygger derfor på denne når jeg nå går over til å drøfte gyldighetsspørsmålet.»

Høyesteretts dom bygger følgelig på lagmannsrettens bevisvurdering og legger denne til grunn, men Høyesterett gir flere steder i dommen uttrykk for at de ikke har blitt forelagt bevis som gir grunnlag for å fravike lagmannsrettens bevisvurdering. Dette har betydning for behovet for videre utredninger og det programmet departementet skal fastsette, og vi har derfor på denne bakgrunn foretatt en

nærmere gjennomgang av hva som kan utledes av overskjønnet og Høyesteretts dom når det gjelder videre utredningsbehov. I det følgende skal vi gå nærmere gjennom dette. Som det fremgår, har vi ordnet gjennomgangen tematisk.

2 TOTALT BEITEGRUNNLAG OG TAPT BEITEAREAL

Høyesterett legger til grunn at Fosen reinbeitedistrikt har et samlet areal på rundt 4 200 kvadratkilometer (avsnitt 8), og at det sentrale bevisspørsmålet er «hva som går tapt av siidaenes senvinterbeiter i områdene ved Storheia og Roan vindkraftverk» (avsnitt 76). Det sies ikke hva som legges til grunn som det totale beitegrunnlaget, eller det totale grunnlaget for senvinterbeite.

For at departementet skal kunne vurdere konsekvensene av påvirkningen av vindparken og for å kunne ta stilling til om det er mulig å finne avbøtende tiltak for å unngå et framtidig brudd på SP art. 27, er det nødvendig å ha oversikt over tapt beiteareal. For å kunne bedømme dette må det nødvendigvis tas utgangspunkt i det som er det totale tilgjengelige og potensielt tilgjengelige beitegrunnlaget i reinbeitedistriktet.

Av lagmannsrettens uttalelser knyttet til erstatningsberegningen går det fram at retten har lagt til grunn at 44 % av vinterbeitearealet er tapt. Det er vanskelig å se hvordan lagmannsretten kommer fram til dette, og det er ikke uttalt noe om hva retten legger til grunn som det totale grunnlaget for denne beregningen.

For Nord-Fosen siida legger lagmannsretten til grunn at «...utbyggingen av Haraheia leder til et betydelig beitetap for Nord-gruppen, som på sikt vil måtte lede til reduksjon i antall rein med mindre tiltak i form av vinterfôring settes inn».

Som grunnlag for denne vurderingen viser de til den sakkyndige rapporten fra Anna Skarin m.fl. (25. november 2019). Kvantifisert opp mot det totale vinterbeitearealet, oppsummerer denne rapporten beitetapet slik:

«For de ulike soner rundt vindkraftverkene er det beregnet betydelige beitetap. En 5 km undvikelseszon rundt alla vindkraftparker skulle påverka 18% av den totale användningen av vinterbetet (...). En 3 km undvikelseszon av alle vindkraftparker påverka 13 % av den totale användningen av vinterbetet (...)».¹

Denne vurderingen skulle tilsi at maksimalt 18 % av vinterbeitet er påvirket, men det er uklart hva dette beregnes i forhold til.

For Sør-Fosen siite (Storheia) viser lagmannsretten til partsrepresentant Leif Arne Jåmas forklaring og konkluderte med at Storheia

«... vurdert over et lengre tidsperspektiv, er et senvinterbeite som reieneierne benytter, og også er avhengige av. I denne vurderingen er det lagt vekt på områdets objektive egnethet; det dreier seg om betydelige og naturlig avgrensede arealer, som på grunn av sin beliggenhet i høyden og nær kysten er godt egnet for senvinterbeite. Med et mer ustabil klima, er det grunn til å regne med at slike områder får større betydning fremover. Det er dessuten på det rene at området historisk sett har vært mye benyttet, om ikke i den senere tid».²

¹ Overskjønnet side 21, U 4532

² Overskjønnet side 22, U 4533

Nellemann vurderte konsekvensene av Storheia vindpark for Sør-Fosen sijte. Han konkluderte i sin rapport for overskjønnet i 2019 med at

«Storheia vinterbeiteområde vil mest sannsynlig gå tapt som helhet med:

- a. Direkte tap av minst 59% av hele Sør-Fosens vinterbeite
- b. Tap av 24 (48%) av alle trekk- og flyttleier,
- c. Tap av det største sammenhengende og mest sikre vinterfjellbeite for Sør-Fosen
- d. Tap av det mest småkuperte vindblåste terreng brukt på vinteren
- e. Tap av det mest uforstyrrete vinterbeite».³

Lagmannsretten viser ikke direkte til Nellemann. I sin vurdering av kostnadene til vinterfôringsanlegg legger imidlertid lagmannsretten til grunn helt generelt at 44 % vinterbeiteland er tapt, og her går det indirekte fram at det er Nellemanns vurderinger som legges til grunn. Lagmannsretten tar utgangspunkt i de beregningene som seniorrådgiver Anders Johansen Eira ved Stiftelsen Protect Sapmi har utarbeidet på vegne av Sør-Fosen sijte. Lagmannsretten skriver – uten å skille mellom reindriftsgruppene – at «Forutsetningen for Eiras beregninger er at 44 % av reinflokken vinterføres i månedene desember til april, dvs. 462 rein i 150 dager per år. Prosenten tilsvarer andelen tapt vinterbeiteland»⁴. (Uthevet her)

Eira bygget sin vurdering av 44 % tapt vinterbeiteland på 2017 og 2019-utredninger fra Nellemann for Sør-Fosen siida. Eira skriver i sin presentasjon om de to rapportene at

«Storheia utgjør 59 % av totalt tilgjengelig servinterbeite, basert på analyser av hva som er eksponert snaufjell. Basert på analyser av terrengindekser blir tallet 55 %. Se tabell 1 på side 5 og tabell 2 på side 9. (55 % = 81/146 x 100). I vår beregning fra 2018 er det lagt til grunn tap av 44 % av tilgjengelig vinterbeite, basert på tall fra Nellemann fra 2017. Oppsummert forståelse: Tilgjengelig vinterbeite: Storheia utgjør 44% Tilgjengelig servinterbeite: Storheia utgjør 55% - 59%».⁵

I erstatningsberegningen legger følgelig lagmannsretten til grunn at 44 % av vinterbeitet er tapt for hele området. Dette står i direkte kontrast til at lagmannsretten i sin innledende vurdering av beitetap viser til rapporten fra Skarin m.fl., som konkluderte med at 13-18 % av servinterbeitet i nordområdet var påvirket. Lagmannsretten uttalte for øvrig at konklusjonene i Skarins rapport «... samsvarer godt med forklaringene som lagmannsretten har mottatt fra de sakkyndige vitnene, tidligere reindriftsagronom Harald Sletten, og direktør for Norsk senter for globale analyser Christian Nellemann. De er også i tråd med reindriftseiernes erfaringer og vurderinger».⁶

Vi har ikke funnet noen forklaring på hvorfor Nellemanns konklusjon om 44 % tapt beiteland ble lagt til grunn for erstatningsutmålingen for begge gruppene, når retten selv sier at de legger Skarins rapport til grunn for Nord-gruppen og Jåmas forklaring for Sør-gruppen.

Høyesterett tok ikke stilling til utmåling av erstatning, men i avsnitt 96 skriver Høyesterett at:

«Etter Fosen Vinds syn har lagmannsretten ikke belegg for at det er nødvendig å vinterføre 44 prosent av reinsdyrene. Dette er imidlertid en forutsetning lagmannsretten har bygget sin erstatningsutmåling på. Under gyldighetsdrøftelsen har lagmannsretten uttalt at antall rein som følge av bortfall av beiteområdene må «reduseres betraktelig». Ut fra det kunnskapsgrunnlaget

³ U 3242

⁴ Overskjønnet side 33, U 4544

⁵ U 3381

⁶ Overskjønnet side 21, U 4532

som foreligger i dag, har jeg ikke tilstrekkelige holdepunkter for å fravike denne vurderingen» (Vår understrekning).

Dersom departementet skal ha et forsvarlig grunnlag for å bedømme hvor store beitearealer som absolutt og relativt er gått tapt som følge av vindparkene, er det nødvendig å foreta nye vurderinger av både hvor stort beiteareal som i utgangspunktet er tilgjengelig innenfor reindriftdistriktet for begge siida/sijtene, og hva som rent faktisk er blitt utilgjengelig som følge av vindparkene.

3 MINIMUMSBEITE OG ALTERNATIVE BEITERESSURSER

I vurderingen av konsekvensene av utbyggingen tar ikke lagmannsretten stilling til hva som er minimumsbeite. Retten skriver på side 14 at «det avgjørende må uansett være en reell og konkret vurdering av hva som går tapt, og om dette lar seg kompensere». Men på side 22, under vurderingen av «kostnadene ved overgang til vinterforing», skriver lagmannsretten at «det er senvinterbeite som er den kritiske faktoren for reindriften på Fosen».

I avsnitt 93 legger Høyesterett til grunn at «lagmannsretten har tatt stilling til om beiteområdene i Storheia og Roan er minimumsfaktorer for de to siidaene, slik at bortfall fører til reintallsreduksjon og/eller redusert slaktevekt» og i avsnitt 94 skriver Høyesterett at de ikke har grunnlag for å fravike lagmannsrettens bevisvurdering på dette punktet.

Lagmannsretten skriver på side 17 at den har «vurdert omfanget av tapet og beiteområdene for øvrig slik at tapet ikke kan kompenseres fullt ut ved å ta i bruk alternative beiteområder», og på side 14 at de ikke har sikre opplysninger om tilstanden til Rissa og Leksvik, men legger til grunn Jåmas forklaring.

Det framstår etter dette som uklart om det faktisk er tatt stilling til hva som må anses som minimumsbeite i området, og hva dette i så fall bør tilsi for vurderingene. Det samme gjelder hva som finnes av mulige tilleggsbeiter og undersøkelse av mulige nye beiteområder.

Dette er det etter vårt syn nødvendig å redegjøre nærmere for som grunnlag for departementets vurdering.

4 UNNVIKELSE, TILVENNING OG TILPASNING

Hvilke beitearealer som er gått tapt utenom de fysiske anleggene, må vurderes i forhold til unnvikelse og naturlig og mulig tilrettelagt tilvenning.

Det må tas hensyn til hvor stor andel av reinen som kan ventes å unnvike de ulike sonene, slik Skarin legger opp til i sin rapport. I Nellemanns rapport framgår det ikke om det er lagt til grunn full unnvikelse i hele sonen, eller om deler av reinflokken måtte ventes å bruke i alle fall ytre sone.

I avsnitt 90 uttaler Høyesterett at Fosen Vind ikke «i særlig grad har imøtegått» GPS-målinger om reinens bruk av Haraheia», og legger deretter til grunn Skarins oppsummering av forskningen om unnvikelse. Etter det vi forstår bygger Skarins gjennomgang på bare ett år med GPS-sporing etter anleggsperioden. Oppdatert kunnskapsgrunnlag bør derfor om mulig innhentes.

Når det gjelder tilvenning, uttaler lagmannsretten at det ikke er lagt frem vitenskapelige undersøkelser som understøtter at det finner sted en tilvenning. Dette bør også undersøkes nærmere, både om det finnes slike undersøkelser, og ev. om det kan igangsettes forsøk som kan gi informasjon om mulig tilvenning, ev. i kombinasjon med avbøtende tiltak.

5 MULIGE ANDRE AVBØTENDE ELLER KOMPENSERENDE TILTAK

Hva gjelder Roan vindkraftverk, er det hevdet at fylkesveg 715 utgjør en sperre for reinen slik at den ikke tar i bruk beiteområder på vestsiden av veien. Det bør undersøkes hva som er årsaken til at disse beiteområdene ikke benyttes, og om det kan igangsettes tiltak som kan åpne opp disse områdene. Dersom det kan avhjelpe bruken å gi støtte til intensivert gjeting, stans av trafikk eller annet, bør det kunne vurderes å sette slike vilkår i konsesjonen.

Høyesterett uttaler (avsnitt 149) til det konkrete tiltaket om vinterfôring at:

«Slik saken er opplyst for Høyesterett, fremstår det videre som usikkert om et slikt opplegg er forenlig med reineiernes rett til å utøve sin kultur etter SP artikkel 27. Spørsmålet har ikke vært gjenstand for en bred og grundig vurdering, og generelle reindriftsinteresser er ikke blitt hørt.»

Som det fremgår, tok ikke Høyesterett stilling til om fôring i binge som foreslått kunne være et egnet tiltak, men avviste dette fordi det ikke var tilstrekkelig utredet. Hvilke andre tiltak som kunne være mulige, kan vi ikke se ble vurdert. Å fôre reinen i et inngjerdet område, er bare ett mulig alternativ. Fôring i det fri kan ikke ses å være vurdert. Det fremstår også som uklart om fôring vil være nødvendig over en periode på 90 dager hvert år, slik lagmannsrettens legger til grunn, eller om dette er noe som det i første rekke vil være behov for i mer krisepregede år med mye låste beiter.

Erstatning for vinterfôring var også det eneste avbøtende tiltaket Høyesterett vurderte. Dette tilsier etter vårt syn at det er behov for å vurdere på ny både tiltak som har vært til vurdering tidligere, og nye tiltak, og at de må vurderes i sammenheng.

6 VURDERING AV NÆRINGSGRUNNLAGET, BEHOVET FOR REDUKSJON AV REINTALL OG REINDRIFTENS GRUNNLAG

Lagmannsretten skriver på side 17 at:

"Uten kompensereende tiltak vil utbyggingen kunne innebære at antall rein må reduseres betraktelig. Begge sjiktene har antydnet henimot en halvering, men et slikt anslag er naturligvis beheftet både med usikkerhet og forståelig pessimisme."

Høyesterett skriver i avsnitt 139 at:

«Fra Fosen Vinds side er det også anført at meningsfull utøvelse av reindriftnæring kan skje med et betydelig lavere reintall. Til dette bemerker jeg at det ikke er fremlagt dokumentasjon som støtter anførselen. Dette er et bevisspørsmål, og jeg bygger på lagmannsrettens konklusjon om at utbyggingen truer reindriftnæringens eksistens på Fosen.»

Det bør etter dette foretas en vurdering av hvilke innsatsfaktorer som er nødvendig for den aktuelle reindriften i området, i personell, utstyr osv. for å opprettholde dagens reintall, og hva en eventuell reduksjon av reintall vil bety for tilsvarende reduksjon av inntekter, kostnader og andre elementer som er viktige for siidaenes / sør-samenes kulturutøvelse. Ettersom reindriften er avgjørende for kulturutøvelsen for sørsamene, må det i denne sammenheng tas i betraktning i hvilken grad eventuelt redusert reintall vil lede til at det blir færre som kan livnære seg av reindriften i området, eller om en reduksjon av reintall kan kompenseres ved etablering av kulturbærende aktiviteter som kan bidra til å opprettholde kulturutøvelsen.